

Ärsyttäjä. – Vaikka olisin kuinka kiltisti, ärsytän pelkästään sillä, että olen olemassa. Jotkut saavat hikan vain siitä, että astun sisään huoneeseen.

Lenita

”Olen kuningatar elämäni shakkilaudalla”

Ennen Lenita kuvitteli, että ajautuu myrskystä myrskyyn. Kirjan jälkeen hän huomasi, että onkin itse myrsky ja salamointi. Lenita kertoo, mitä ajattelee lukiessaan Juha Nummisen kirjaa Lähikuvassa Lenita Airisto.

teksti Juha Numminen kuvat Kari Kaipainen

”Sovinisteja. Juntteja. Reppanoita. Luusereita. Rääpäleitä. Sikoja.”

Suomalainen kulttuuri on kuin shakkipeliä: hidasta ja kaavoihin kangistunutta, **Lenita Airisto** sanoo.

– Kaikki nappulat – yhtä lukuun ottamatta – liikkuvat ahtaasti, tarkasti määriteltyjen siirtojen mukaan. Se yksi muita vapaampi on kuningatar.

– Minä olen kuningatarnappula elämäni shakkilaudalla. Minä liikun suvereenisti joka suuntaan. En pysy kaavoissa. En sopeudu sääntöihin, jotka on säädetty alimmille sotamiehille, monneille. Minulla on omat sääntöni. Se herättää yleistä ärtymistä. Erityisesti miehet ovat vetäneet herneen nenäänsä, koska kukaan ei ole minulle tätä asemaa antanut. Olen ottanut tämän itse itselleni. Millä oikeudella? Omalla oikeudellani!

Asetelma on tuttu viime syksyn ja talven pitkistä haastattelutuokioista.

Ne elettiin Otavan satavuotiaan jugendlinnan graniittimuurien suojassa Uudenmaankadulla, Lenitan lapsuudenkodin maisemissa. Nyt miljöönä on uuden vuosituhannen ensimmäisen uhokauden monumentti, A-lehtien lasia ja terästä hohtava toimitalo Kulosaaren Naurissaaressa.

Ja jälleen Lenita puhuu. Puhuu. Puhuu. Kertoo elämänsä tarinoita, joilla on monta alkua, ja vielä enemmän loppuja, ja loputtomasti rön-syjä. Sinkoaa groteskeja vertauksia, jotka saavat nielaisemaan tyhjää, ja mielipiteitä, jotka iskevät kalloon kuin nyrkkirautaa. Iva ja pilkkaa, uhoaa ja nauraa – eniten itselleen. Kuvaillee miehiä, joista muutamaa jumaloi, joi-takuita arvostaa ja aika monia ihailee, mutta oi, niin suurta laumaa inhoaa. Hyväksikäyttäjiä. Tuulenhaistajia. Vanhoja paskoja. Sovinisteja. Juntteja. Mättä omenia, jotka ennemmin tai myöhemmin putoavat puusta itsekseen. Sikoja. Reppanoita. Luusereita. Rääpäleitä. Tyhmiä. Selkäänpuukottajia.

– Ne miehet kohtelevat naisia tavalla, joka osoittaa, että heidän sisällään asuu talibani, hän sanoo.

– 60- ja 70-luvuilla se ilmeni lottien ja heidän työnsä halventamisena. Tänäpä se ilmenee syrjintänä ja palkkaeroina työelämässä, perheväkivaltana ja avuttomaan asemaan sorrettujen prostituoitujen hyväksikäyttönä.

Nauhuri pyörii pöydällä, jolle on täälläkin katettu juustolla täytettyjä voisarvia ja väkevää kahvia. Tällä kerralla Lenita ei kuitenkaan heti haukkaa sarvea, vaikka näkymättömässä vatsassa kurnii nälkä. Sillä hänellä ei ole tänään – kuten ei yleensä muulloinkaan – ruokaa kotinsa jääkaapissa Kaskisaaressa. Parempaa ta-

paa pitää linjat kurissa ei näet ole.

Hän malttaa mielensä, kunnes valokuvaukset poistuu.

– Ettei pystytys luhistu, Lenita sanoo.

– Se ei näyttäisi hyvältä kuvissa.

Housut kintuissa

Lenita saapuu Avun haastatteluun tummanpunaisella Mersullaan katumuksenvioletissa housupuvussa, jonka osti Hongkongista 1980-luvulla.

Silloin hänen suuri hankkeensa – maailmankiertue Success Story Finland – ulotti valloitusretkensä Aasiaan. Samanväriset korkokenkänsä hän hankki Singaporesta, jossa show esitettiin Sheraton Towers hotellin Grand Ball Roomissa.

Silti Lenitaa katsellessa ei tule mieleen kirputori.

Hän nauttii silminnähdessä asunsa ajattomasta tyylikkyydestä ja materiaalien hienosta laadusta, joka on kestänyt halki vuosikymmenien, sillä hän on tässä maassa halpahallilumppujen vihollinen numero yksi.

Dominique Denaiven suunnitteleman kirkkaanpunaisen kaulakorun Lenita osti muutamia vuosia sitten Pariisista. Se on hiottu pihkasta, mutta lahjakkaalla ja suosituilla Dominique-lemalla on tarjolla myös metallista, keramiikasta, emalista, nahasta ja lasista valmistettuja persoonallisia luomuksia. Dominiqueella on ruotsalainen vaimo, ja...

Tietenkin Lenita tuntee Denaiven perheen sankaritarinan. Hän arvostaa korkealle sellaista yrittäjyyttä. Siksi hän ostaa jokaisella Ranskan matkallaan pienen, muodikkaan korun Dominique-ateljeesta keskeltä Pariisia.

Kuningatarnappula nauttii arvaamattomuudesta.

– Usein minä hämmennän ihmiset, kun ilmestyn kesken kaiken ulkopuolelta heidän shakkilaudalleen. He ovat siihen valmistautumattomia. Minä sekoitan heidän täsmälliset ja turvalliset liike- ja ajatusratansa. Yllätän heidän housut kintuissa. Mikä voisi olla inhottavampaa niiden illallispöytiinsä juurtuneiden itse-riittoisuuksien mielestä? Tietenkin siitä syntyy konflikteja.

Jos Lenita ei toimisi niin, hän ei tuntisi olevansa kuningatarnappula. Hän ei olisi se Lenita, jonka Suomen kansa tavalla tai toisella tuntee jo kuudetta vuosikymmentä.

Häntä ei olisi olemassa.

Täydellinen, väsymätön

Lenita pyrkii täydellisyyteen kaikessa, mitä tekee, ja myös onnistuu – lähes täydellisesti.

Kohtalo. – En ole muistelija tyyppi. Haluan katsoa tulevaisuuteen. Kun ryhdyin muistelemaan, päätin hyötyä siitä. Halusin oppia tuntemaan itseni paremmin. Niinpä opin, että luonteeni on kohtaloni.

Esimerkiksi ärsyttävyyks. Monien mielestä se on hänen hirvein ominaisuutensa, mutta hän ei edes yritä elää puistatuuksia aiheuttamatta. Päinvastoin. Juuri sillä hän loistaa. Hänen ärsyttävyytensä on täydellistä.

Kirjaa tehdessä Lenita oli haastattelijan kannalta täydellinen. Hämmästyttävän avoin. Rehellinen. Säälämätön itseään ja herkullisen aggressiivinen vihämiehiään kohtaan. Sanavalmis. Hauska. Reilu. Tunnollinen. Täsmällinen. Perusteellinen. Media-alan ammattilainen.

Kun käsikirjoitus oli valmis, hän ei vaatinut

siihen yhtään muutosta, koska oli ilmoittanut alusta lähtien: ”Se on **Juha Nummisen** kirjoittama kirja. Ei minun.” Hän nieli iloisesti kaiken sellaisenaan. Myös jokaisen pirullisuuden ja ivalauseen.

Kaikkea muuta Lenitasta löytyy paitsi katumusta. Se rajoittuu tämänkertaisen puvun kirkkoon väriin. Tai – hetkinen.

Kun häneltä kuitenkin kysyy nyt, kun kirja on valmis, kaduttaako jokin asia menneisyydessä, hän vastaa:

– Juu. Raivostuttaa! Minun olisi pitänyt hirt-

tää useampia tyyppisiä munistaan kattoon. Eivät kaikki pääse esille kirjassakaan. Siinä niistä on pieni otos. Muut ovat jääneet kuoroon tappelutamaan pieniä karvaisia käsiään.

Se, että vanhana ihminen katu eniten tekevätkä syntejään, ei sovellu Lenitaan. Hän katu vain sitä, ettei puolustautunut vielä ponnekkaammin ja tölvinyt vastustajiaan vielä lujemmin.

Lenitan henkilökohtainen arkisto on täydellinen.

Kun hän kertoi sovinistisista selkäänpuu-

kotuksista tai median kataluuksista, hän todisti ne dokumenteilla: lehtijutuilla, asiakirjoilla, valokuvilla, videonauhilla tai dvd-tallennuksilla.

Lenita oli väsymätön.

Viikoittaisia haastatteluja, jotka kestivät yli kolmesta tunnista yli neljään tuntiin kerrallaan, oli yhteensä kaksitoista. Ne päättyivät siinä vaiheessa, kun haastattelijan ajatukset puuroutuivat eikä kieli enää kääntynyt kysymään mitään järkevää. Korvissa vain soi läpitunkeva lenitanauru.

Mutta mikään ei viitannut siihen, että Lenitaa olisi väsyttänyt. Hän oli valmis jatkamaan kirkkaalla kurkulla ja täydellä vauhdilla vielä ties kuinka kauan.

Ruumiillistunut projekti

Lenita on rumiillistunut projekti. Elävä laskelma. Toteutunut suunnitelma. Hän etenee tiukasti omaa rataansa päämäärästä toiseen ja hallitsee julkisuuttaan rautaisin ottein.

– Kirjaa lukiessa huomasin, että minulla on ollut elämässä selvä kaava lapsesta lähtien. Siihen kuuluvat haaveet, jotka tosin muiden mielestä ovat pikemminkin houereita. Minulle ne ovat kuitenkin päämääriä. Niissä aika ei ole määräävä tekijä. Minä jaksan odottaa. Vaanin oikeaa hetkeä kuin peto saalista. Isken kun tilanne on kypsä. Tai kun minä olen kypsä. Täsmälleen silloin, kun olen varma, että saavutan päämääräni.

Kaava toteutui myös kirjaprojektissa.

Lenita singahti julkisuuteen Suomen Neitona 1954. Seuraavan vuosikymmenen alkupuolelta lähtien monet kustannusyhtiöt ovat halunneet julkaista hänestä kirjoitetun kirjan, mutta hän suostui vasta syksyllä 2008.

– En luottanut niihin, jotka ehdottelivat kirjaa ja jotka olisivat sen kirjoittaneet. Monet ihmiset näet kokevat elämäni erikoisena, hyvin outona, vaikka mielestäni tämä on ihan normaali elämä. Olin varma, että ne kirjantekijät muovaisivat elämäni ymmärrettäväksi kirjoittamalla siitä mielestään normaalimman ja helpomman. Oikomalla mutkat suoriksi. Korostamalla joitakin kohtia ja unohtamalla jotkut.

– Vaikeinta heidän olisi ollut käsittää työtäni ja uraani, koska ne ovat mutkia täynnä, monikerroksisia ja laaja-alaisia. Niiden tajuaminen vaatii talouselämän ja yhteiskunnallisten tilanteiden, ihmisluonteiden ja ihmisten välisten suhteiden tuntemusta. Eikä minua voi käsitellä ilman työtäni, koska se on minulle tärkein ja rakkain asia. Pääpaino kirjassa täytyy siis olla yläpäälläni eli sillä, mitä on korvien välissä.

– Siispä päätin, että parempi kieltäytyä kirjasta, koska olen niin vaikea, suorastaan mahdollon tyyppi. Se olisi teettänyt liian paljon töitä minulla ja tuottanut kamalasti pahaa mieltä tekijöilleen. Annoin ajan kuluu. Odotin oikeaa hetkeä.

Aika kypsä

Aika oli kypsä vasta, kun kirjankustantaja **Leena Majander-Reenpää** pyysi Lenitaa yhdeksi kohteeksi uuteen *Lähikuvassa*-sarjaan.

– Otava on julkaissut seitsemän kirjoittamaani kirjaa, jotka eivät ole mitään taviskirjoja. Nii-

Yläpuolelle. – Pyrkimykseni on ollut lapsesta pitäen nousta tavallisuuden ja arjen yläpuolelle. Sen vuoksi on täytynyt aina olla valmis ottamaan kuonoonsa. Sitä onkin tullut ihan riittävästi... Taustalla kirjan kirjoittaja Juha Numminen.

den punaisena lankana ovat naisten oikeudet, yrittäjyys ja väestön ikärakenteen maailmanlaajuinen muuttuminen eli hälyttävän nopea vanheneminen. Koska Leena on muodostanut mielipiteensä minusta kirjojeni kautta, olin varma, että hän ymmärtää, mikä olen ja millaisen

kirjan haluan itsestäni.

Niinpä Lenitasta tulikin sellainen kirja, jollaisen hän halusi ja joka tyydyttää häntä. Esimerkiksi sopii kuvitus. Lähikuvassa-sarjan formaatin ohje ”noin parikymmentä valokuvaa” tarjoitti hänen kohdallaan yli kuuttakymmentä

”Se on minun näkemykseni elämästäni.

En halunnut mitään laimennettua velliä.”

kuva. Sisällön aikataulu ”juhannukseen mennessä koko kirja painokunnossa”, tarkoitti hänen tapauksessaan sitä, että yksi luku taitettiin uudestaan vielä elokuun puolivälissä, koska mukaan oli saatava kuva **Mauno Koiviston** ja Lenitasta *Jatkoaika*-ohjelmassa.

– Se kirja on muotokuva, analyysi, dokumentti, Lenita sanoo.

– Se on minun näkemykseni elämästäni. En halunnut mitään laimennettua velliä. Nuoleskelua. Makeilua. Lepsuilua minua tai muita kohtaan. Se ei ole sovinnainen eikä tavallinen, koska en ole sovinnainen enkä tavallinen.

– Mutta se ei ole mikään juurikalenteri. Juurut eivät kuulu minun maailmaani. Tosin siinä kirjoitetaan paljon miessuhteistani. Muutamista tärkeimmistä miehistäni kerron nimilläkin.

Vaikka Lenita joinakin muistelun kipeimpinä hetkinä kyynelehti, kirjasta ei kannata etsiä nyyhkeä saati katkeruutta.

– Vaikka olen siinä avoimempi kuin koskaan aikaisemmin, yksityisyyteni syvällisimmät ja julmimmat pettymykset puuttuvat. Jos kertoisin niistä, jokainen lukija ymmärtäisi ne tavallaan – ja väärin. Minun lisäksi kärsisi liian moni viatonkin.

– En uskoudu koskaan kenellekään. Opin jo lapsuudenkodissani viisauden: ”Kaikki asiat eivät kuulu kaikille.”

Kovuuden tausta

Lenitan julkisuuskuva on kova.

Se ei ole harhakuva vaan taivahan tosi. Lenitaa kovempaa naista ei ole kuin filmeissä. Kovuus on kuitenkin vain yksi hänen monista aidoista piirteistään. Panssari, jonka hän on itse takonut ympärilleen. Tarkemmin katsoen siinä kuvassa on kuitenkin sävyjä, joista henkilökohdainen kovuus on kaukana. Aina kun saa tilaisuuden, hän puhuu tai kirjoittaa naisten kurjasta, riistetyistä asemasta kehitysmaissa. Perää hyvinvointivaltion kansalaisilta inhimillisyyttä ja lähimmäisenrakkautta. Vaatii ottamaan kantaa ja auttamaan.

– Haluaisin, että nykysuomalaiset naiset, joille yhteiskunta on antanut kaikki mahdollisuudet inhimilliseen elämään, tunsisivat enemmän solidaarisuutta niitä raadeltuja naisia kohtaan, joilla ei ole mitään. Meidän naisillamme olisi esimerkiksi varaa ostaa kunniallisesti tuotettuja, laadukkaita ja kestäviä vaatteita. Ei tarvitsisi ylläpitää sellaista sortojärjestelmää, jollainen vallitsee Bangladeshissa ja monissa muissa maissa. Naiset raatavat 18 euron kuukausipalkalla 16 tuntia seitsemänä päivänä viikossa om-

mellessaan vaatteita, jotka me heitämme muuttaman käyttökerran jälkeen roskikseen edistämään ekokatastrofiamme.

Julkisuuskuvan taustalla on yksityisyys, jossa kovuus toimii käytevoimana.

Se jalostuu tarmokkuudeksi, jolla hän tarpeen vaatiessa järjestelee ystäviensä elämää. Kyvyksi auttaa heitä mahdollisuuksien hipovilla tavoilla, jotka eivät tule mieleen kenellekään muulle. Rohkeudeksi taistella sumeilematta heidän puolestaan välittämättä omista eduistaan tai ympäristön paheksunnasta.

Tätä voi nimittää Lenitan pehmeäksi puoleksi, vaikka pullantuoksuista äidillisyyttä siitä ei löydykään. Hän on lähiympäristöään ja ystäviään kohtaan empaattinen ja sydämellinen, reilu ja rehellinen omalla suoranoittisella tavallaan. Hän toimii myös huomiota herättämättä tärkeinä pitamiensä asioiden puolesta.

Viime keväänä julkisuuteen tuli yksi keskeinen alue Lenitan yksityisyydestä.

Kun professori ja taiteenkerääjä **Pentti Kouri** kuoli ja omalaatuinen rakkaustarina päättyi, nähtiin sydänjuuriaan myöten sureva Lenita. Mutta silloinkin hän purki tunteensa toimintaan, jonka ansiosta merkittävän suomalaisen vaikuttajan elämänurasta syntyi mediassa todennukainen kuva.

– Jos minä näytän julkisuudessa vähänkin pehmeämmältä, ylitseni kävellään ja minut jyrätään, Lenita sanoo.

– Sen vuoksi olen suojannut yksityisyyteni ja pystynyt luomaan omana aikanani poikkeuksellisen työuran. Se ei olisi ollut mahdollista hemmottelulla eikä pehmoilulla. Se on vaatinut kivikovat tiedot ja taidot ja armoittomasti työtä.

– Mutta minä en valita. Kovan mielikuvan ansiosta saan olla rauhassa.

Muuttuuko käsitys?

Muuttaako Lähikuvassa-kirja yleistä käsitystä naisesta, jonka useimmat suomalaiset uskovat taatusti tuntevansa läpikotaisin?

Tähän saakka Lenita-kuva on koostunut välihädyksistä eri puolilla mediaa ja muuta julkisuutta. Hänen toimintansa pitkäaikaisuus ja laaja-alaisuus, hänen ärsyttävyytensä ja itsevarmuutensa, mutkallisuutensa ja salaperäisyytensä, etevyytensä ja monipuolisuutensa, energisyytensä ja hyökkäävyytensä ovat joltaneet maineen silppuuntumiseen.

Tuloksena on loputon määrä pitkän ajan kuluessa kehittyneitä yksinkertaistuksia, muka-Lenitoja, joilla on vaivatonta kuitata koko ilmiö. Riittää kun sanoo: ”Hah hah. Valkoiset

INFO Lenita Airisto

- Diplomiekonomi **Lenita Airisto** on tietokirjailija ja luennoitsija.
- Hän ponnahti Suomen kansan tietoisuuteen 17-vuotiaana Suomen Neitona 1954 ja sen jälkeen tähtimannekiinina.
- Tv- ja lehtitoimittajana Lenita toimi yli 30 vuotta ja yrittäjänä kansainvälisessä liike-elämässä 40 vuotta. Nykyinen työ tietokirjailijana ja luennoitsijana on kestänyt 15 vuotta.
- Toimittajauran huipputyöt olivat tv-ohjelmasarjat *Jatkoaika* ja *Seitsemäs hetki*.
- Yrittäjäuran merkittävimmät saavutukset olivat maailmankiertueet Suomi luo ja vie ja Success Story Finland. Suomea ja pohjoismaita kiersivät Lenita Muoti- ja Matkailushow't.
- Hän on julkaissut seitsemän kirjaa, jotka käsittelevät yrittäjyyttä ja kansainvälistä bisneskulttuuria, naisten oikeuksia sekä väestön maailmanlaajuisia vanhenemista.
- Juha Nummisen kirja *Lähikuvassa* Lenita Airisto ilmestyy 25.9.

tennisukat!”

Luultavasti mielikuva muuttuu tavalla tai toisella, koska nyt kansien väliin on rakennettu kokonaisuus Lenitan persoonasta ja yli 72 vuotta jatkuneesta elämästä lapsuudesta tähän päivään.

Lenita itse ei ole varma muutoksesta.

– Kaikki etsivät vain sitä, mitä haluavat. Selaa uteliaina: ”Ai, tässä ei ole vielä sitä, mitä mä... Ai nyt, tässä se on. Joo-o... Tässä se puhuu miehistä. Johan mä sanoin... Mähän sanoin jo kauan sitten, että... Kato säkin, sivulla...” Suuni on täynnä multaa ja otsastani kasvaa horsmaa ennen kuin mielikuvat Lenitasta muuttuvat.

Lähikuvassa-kirjan avomielisyys tarjoaa lisää virikkeitä niille, jotka haluavat ivata, pilkata, irvistellä tai loukata häntä lehtien palstoilla. Mutta Lenita ei hetkahta.

– Nyt, kun elämäni tarina jaetaan pedoille, ne repivät sen ja rouskuttavat niin että pölyyää. Kiiva katsella, millaisen ähkyn ne siitä saavat.

– Se, mitä minusta kirjoitetaan lehdistä, kertoo aina enemmän kirjoittajasta kuin minusta. On kunkin henkilökohtainen valinta, mihin kohtaan tekstissä tarttuu. Tulen jälleen näkemään, kuinka ihmiset paljastelevat itseään. ■